

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Disputatio XIII. De signo, Nomine, Verbo, & Propositione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

De Prioritate & Posterioritate agemus lib. 2. Physicorum : nunc solum obserua, duas esse Prioritates (idem de Posterioritatibus) aliam *temporis*, vt quam habuit Adam respectu omnium hominum; aliam *nature*, quando res inter se simul tempore existentes vna est causa alterius, vel aliquid ad illam praequisitum, vt sol respectu lucis. Hæ duæ Prioritates & Posterioritates sunt reales, independentes ab intellectu. Alia potest esse Prioritas *rationis*, quando in eadem indiuisibili entitate intellectus concipit vnā formalitatem prius aliā, quæ prioritas est imperfecta, & solum per extrinsecam denominationem ab intellectu, sicut diximus Disput. v. dum egimus de compositione ex genere & differentia. Quot sunt species Prioritatis vel Posterioritatis, tot possunt esse species Simultaneitatis, vel

temporis, vt inter duos homines simul existentes; vel *nature*, vt inter concaulas; vel *ratione*, vt inter definitionem & definitum.

De Motu agemus libro 3. Physicorum. De modis Habendi aliquid, si sit respectu actuum intellectus & voluntatis, agemus in libris de Anima; si de modis habendi vestes & arma, agemus in Prædicamento Habitus. De modis habendi magnitudinem non pertinet ad Philosophum, sicut nec de modis habendi uxorem, bona temporalia, & similia, quæ omnia & sunt extra nostrum institutum, & ita facilia, vt Disputatione obfcureretur potius, quàm nouam lucem accipiant. Hæc breuiter attigisse sufficiat pro notitiâ huius libri de Postprædicamentis.

LIBER SEXTVS.

DE DOCTRINA ARISTOTELIS ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ SEV DE INTERPRETATIONE.

DVOBV^s libris egit Aristoteles de propositione & eius partibus, item de proprietatibus, de veritate scilicet & falsitate: de hac re partim egimus in Summulis, partim agemus in libris de Anima, & etiam breuiter in presenti nonnulla perstringemus.

DISPUTATIO DECIMATERTIA.

De Signo, Nomine, Verbo, & Propositione.

SIGNVM est ratio generica ad Nomen, Verbum, & Propositionem, idè ante hæc nonnulla de Signo in communi trademus.

SECTIO I.

De Signo.

SUBSECTIO PRIMA.

Definitio Signi.

DIVVS Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana c. 1. & lib. de Principiis Dialecticæ cap. 5. definiuit Signum esse id, quod præter speciem sui, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit: in cognitionem venire. Hæc definitio nõ conuenit omnibus signis; quia signum formale, v. g. cognitio, dum manifestat aliud à se, non facit nos in sui venire notitiam. tantum ergo conuenit signis instrumentalibus: sed neque omnibus, quia species impressa est signum instrumentale, & tamen non est necessum vt ipsa cognoscatur. Signum autem in communi, prout abstrahit ab vtroque, definiri potest, est id quod facit nos in alicuius rei cognitionem venire.

Nonnullus cum obieisset sibi, hanc definitionem conuenire etiam aliis à definito, causa scilicet, quæ tamen non est signum; respondet, definitionem Signi tradi debere, vt sit illud quod ducit

in cognitionem rei significata per illud. Licet autem causa ducat in cognitionem effectus, hunc tamen non esse significatum per illam. Hæc responsio Primò displicet, quia nec in definitione signi in communi, quæ hæc est, id quod aliquid representat potentia cognoscitur; neque in eâ quam D. Augustinus tradit (vtraque autem probatur ab istis contra quos ago) ponitur ea particula significata per ipsum; iam ergo illæ definitiones erunt manca. Secundò, quia merito in eis definitionibus ea particula omittitur: si enim ponatur, sunt vitiosæ definitiones, quia rem non declarant, sed tam obscuram relinquunt, quàm fuerat antea. Dixi enim sapè, non esse bonam definitionem eam, in quâ repetitur verbum ipsum quod definitur; nam tunc ratione illius verbi definitio erit tam obscura, quàm definitam; vnde non potest benè dici, *filius est qui oritur à patre vt filius*, ergo similiter non poterit dici, *signum est illud per quod res significatur*, quia idem est ac dicere, *signum est illud per quod res denotatur tamquam per signum*, quâ in definitione nihil declaratur. Tertio tandem (quodd fere in præcedentem obiectionem recidet) quia significari vnum per aliud, nihil est aliud, quàm vnum esse signum alterius. Esse autem signum, est ex eo deueniri in cognitionem alterius; ergo sicut per eam vocem *signum*, vel per alteram particulam deuenire in cognitionem alterius, non excluditur causa à ratione signi, ita nec excludetur per illam vocem

vocem significata per ipsum: est enim difficultas, cur non significet causa suum effectum, quandoquidem in illius cognitionem ducit.

Hæc est quæstio de nomine, de significato scilicet huius vocis *signum*. Qui voluerit, causam non dicendam signum sui effectus, definiat hoc modo, *signum est illud quod à posteriori ducit nos in cognitionem alicuius*, per illam enim particulam à posteriori excluduntur causæ. Sed tunc insurget difficultas, quia cognitio est signum obiecti, & tamen non semper cognitio est effectus obiecti, imò signa instrumentalia damus, v.g. ante tabernam non est propriè signum à posteriori: propterea ego consequentiùs putarem, si causam etiam dicerem esse signum, & sic communem retinerem definitionem, in qua (vt ostendi paulo ante) nulla particula est quæ excludat à ratione signi causam. Sed de hoc paulò post sermo redibit.

Circa hanc definitionem Aduerte Primò, signum dicere ordinem & ad potentiam cognoscentem, & ad rem significatam. Ad potentiam quidem cognoscentem, quia cum signum sit representatiuum, debet respicere potentiam cui possit conuenire representatio formaliter: hæc autem sola est potentia cognoscentis, vnde respectu potentie appetentis non datur propriè signum, & multò minus respectu rerum non videntium. Ad rem significatam etiam debet dicere ordinem, quia non potest esse signum, quin respiciat aliquid quod significet.

Aduerte Secundò, signum non exigere actuale representationem, quia fumus, etiam si à nullo videatur, tunc tamen est signum ignis: item cognitio obiecti, licet à Deo poneretur in lapide, haberet tamen rationem signi, quia habet aptitudinem vt representet in actu secundo suum obiectum.

Circa hos ordines signi ad potentiam & ad rem significatam dubitari potest, vtrum requiratur realis distinctio inter signum & rem significatam, an verò possit aliquid dici signum sui ipsius. Hæc est etiam quæstio de voce, in qua Primò dicendum cenſeo, signum, prout abstrahit à creato & increato, non requirere distinctionem realem à re significata: cognitio enim diuina sine vllâ distinctione reali vel modali seipsam representat. Nisi velis contendere, in eo casu non dicendam eam cognitionem signum sui, etiam si dicatur & sit representatio sui: quæ rursus erit noua quæstio de voce. Si verò loquamur de signo creato, in sententiâ admittente vnum actum posse reflectere supra se, idem videtur etiam dicendum quod in Deo, scilicet illum actum esse signum sui ipsius, quia representat seipsam. Representare autem, & esse signum, idem esse videtur. In sententiâ verò negante eundem actum posse seipsam cognoscere, dicendum etiam est, in creatis nihil posse esse signum sui ipsius. Vtrum autem idem actus possit seipsam cognoscere nec ne, dicemus, Deo duce, in libris de Animâ Disputatione vi. à num. 69. Aduerte, si res aliqua sit signum sui, posse illam ratione nostrâ concipi quali duplicem, quatenus potest concipi & per species seu ad similitudinem rei significantis, & etiam per species rei significatæ.

Rogabis, vtrum eo casu illa res, quatenus signum, habeat respectum transcendentelem

ad se quatenus significatam. Ratio dubitandi est, quia ex vnâ parte omnis cognitio habet respectum transcendentelem ad obiectum, ex aliâ verò nihil potest seipsam transcendentaliter respicere. Respondent nonnulli, distinguendo duplicem respectum realem: vnum intentionalem, alium physicum. Intentionalem dicunt eum, qui nihil Physicè causat, sed solum cognoscit aut amat, & ad hunc censent non requiri distinctionem realem. Physicum vocant eum, qui causat physicè aliquid in ipso termino, qualis est respectus causæ ad actionem, & actionis ad effectum: & ad hunc requirunt distinctionem realem. Non placet hæc doctrina: quia neque ad respectum actionis, iuxta dicta ab his Auctoribus, requiritur distinctio realis. sicut enim potest eadem cognitio seipsam cognoscere, vel volitio seipsam amare, ita potest eadem res esse actio sui ipsius, de quo fusiùs Disputatione ix. Physicâ, à numero 19.

Dicendum ergo cenſeo, cognitionem non posse habere respectum realem, nisi ad obiectum realiter à se distinctum; quia respectus eo modo quo est, semper est ad aliud, licet signum possit etiam dici respectu sui, vel respectu alterius, quæ difficultas magnâ ex parte est de voce.

Vlteriùs potest inquiri, vtrum inter cognitionem, quæ est signum, & subiectum cui representat, id est potentiam cognoscentem, debeat esse realis distinctio. Respondeo, in Deo non requiri eam distinctionem, quia cognitio non distinguitur ab ipso Deo cognoscente; in creaturis verò de facto semper datur, quia omnis actus potentie cognoscentiæ creatæ de facto existens, distinguitur ab ipsâ potentiâ. De possibili verò, vt dicam in libris de Animâ, non video vllam repugnantiam in substantiâ aliquâ creatâ, quæ intelligat per seipsam, quo casu inter cognitionem quæ est signum, & personam cui manifestat obiectum, non erit realis vlla distinctio.

SUBSECTIO SECVNDA.

Diuisio Signi.

Signum diuiditur in *formale* & *instrumentale*: 8 de quâ diuisione, & de alterâ subdiuisione in *naturale* & *artificiale*, diximus in Summulis. Breuiter nunc, signum instrumentale illud est, quod & seipsam, & aliud à se in seipso prius cognito manifestat; vt v.g. fumus, vestigium bouis, quæ prius debent cognosci in se, vt ducant in cognitionem sui significati. Signum verò formale est illud, quod sine cognitione sui ducit nos in alius cognitionem, quales sunt omnes cognitiones. Aduerte, eandem rem posse esse signum formale & instrumentale eiusdem rei respectu diuersorum cognitio enim, quâ Angelus me cognoscit, est signum formale respectu ipsius Angeli, respectu verò Dei in illo actu cognoscentis hominem, est signum instrumentale: imò etiam respectu ipsius Angeli reflexè cognoscentis illum actum, & in illo hominem, potest ea cognitio esse signum instrumentale, in quo nulla apparet difficultas.

Rogabis, vtrum cognitio seipsam representans, sit signum formale, an instrumentale sui. Respondeo, esse formale; quia ipsa non est medium

Quum ad cognitionem sui, immediatè enim se ipsam repræsentat, signum autem instrumentale debet esse medium inter rem cuius est signum, & potentiam, quod non potest habere, si non distinguatur à re significatâ.

Rogabis Secundò, vtrum species impressa, quæ est qualitas quæ eam vicario obiecti, & efficiens simul cum potentiâ cognitionem obiecti, sit signum instrumentale, an formale ipsius obiecti. Respondeo, esse merè instrumentale, quia non est repræsentatio formalis obiecti, sicut nec intellectus est signum formale, sed instrumentale, licet sit causâ cognitionis.

- 10 Signum instrumentale aliud est *naturale*, quod ex se independentè à voluntate hominû aliquid repræsentat, vt v.g. fumus ignem; aliud *artificiale*, vel ad placitum, cuiusmodi sunt omnes voces, quæ non naturâ suâ, sed ex liberâ hominum voluntate aliquid repræsentant. Diuisi tantum in hæc duo membra signum instrumentale, quia formale, cum à seipso sit repræsentatio obiecti, nequit esse ad placitum, sed merè naturale; actui enim non prouenit repræsentatio obiecti à liberâ hominum impositione, est enim propria illius essentia.

Petes, vtrum causa sit signum sui effectus. Respondeo, in primis causam ducere in cognitionem effectus. Hæc de re certissimum inter omnes. An autem propterea dicenda sit signum nec ne, quæstio est de voce. Negant aliqui, causam dici posse signum sui effectus, quia sola demonstratio à posteriori dicitur à signo: quæ autem est à priori, id est à causâ, non dicitur à signo, ergo causa non dicitur signum, alias etiam demonstratio à priori posset dici à signo. Alij recentiores ei contradicunt, quia Sacramenta dicuntur signa gratiæ, licet sint causa illius. Ego primùm ostendo, non esse de ratione signi, vt sit effectus rei significatæ, quia omnes admittunt, speciem impressam esse signum sui obiecti, & tamen non omnis species impressa est effectus obiecti: nam species spirituales, & supernaturales de obiectis materialibus naturalibus non petunt vlllo modo oriri à suo obiecto. imò & naturales per se infusæ in Angelis non sunt producibiles ab obiectis, quæ repræsentant, & quorum sunt signa, ergo non est de ratione signi, esse effectû rei significatæ. Idem ostenditur in vocibus, quæ non causantur à rebus quarum sunt signum. Deinde etiam ea, quæ præcedunt tempestatem aliquam, licet non sint effectus illius, dicuntur tamen signa, imò & sæpè sunt causa, vt ventus in mari.

Secundò dico, communiter loquendò causam non dici signum effectus: non enim dicitur ignis signum caloris, sed causa illius; neque febris dicitur propriè signum mortis, sed causa illius; bene autem pulsus, maculæ, & alia quæ à febre oriuntur, dicuntur signa malignæ febris. & hæc etiam idèò solent signa moris dici, quatenus signa sunt febris ardentis & malignæ, quæ est causa mortis.

- 12 Addo tamen Tertio, aliquando etiam causam dici signum, vt in exemplo de Sacramentis, & de ventis in mari ostensum est, idèò in hac quæstione de nomine vterque modus loquendi potest, vt probabilis, sustineri: attendendo tamen ad solam definitionem causæ, probabilis est (vt num. 3. dixi) causam posse etiam dici signum sui effectus.

SUBSECTIO TERTIA.

An voces sint signa naturalia.

Petes deinde, an sint aliquæ voces naturaliter significantiæ rerum. Ratio dubitandi est, quia in Scripturâ dicuntur nomina, ab Adamo imposita rebus, esse propria illarum; quo videtur indicari, ea nomina non fuisse imposita omnino ad placitum; ergo illa habent aliquam naturalem significationem rerum quibus accommodatæ sunt. Respondeo negatiuè. Ratio est manifesta ex ipsismet vocabulis. quid enim ex naturâ rei hæc vox Deus similitudinis & proportionis habet cum Deo magis quàm vox hæc lapis, vel Golgotha, & sic diccundo per omnes linguas & earum vocabula, faciliè id intelligetur.

Legi quemdam Auctorem, qui linguâ suâ vulgari edidit libellum: vt autem se diuinum aliquid scire ostenderet, eò quodd Latinam linguam aliquatè calleret, ex professo conatur ostendere, vocabula Latina ita ex naturâ rei esse rebus significatis similia, vt nullus intellectus benè dispositus illi æqualem linguam tamque rebus proportionatam inuenire poterit, vel possit. Vnde rursus probat, naturaliter sine vllâ arte demonis aut Dei posse aliquem, qui eam linguam prorsus antea ignorauerat, ex solâ rectâ humorum organorumque dispositione, & intelligere & loqui Latine. Miraus sum, tam stultam & absurdam opinionem non fuisse ab eo expunctam inter alias, quæ iustissimè in eo libro deletæ sunt. Rogo enim Primò hunc in Grammaticâ Doctorem, quam habeat hæc vox *leo* suavis & brevis similitudinem cum ferocitate ac magnanimitate bestiarum quam significat? quid cum eius generositate? quid cum illius iubis? vel quâ ratione ex nudâ humorum dispositione naturaliter deueniet? Quis ex vocibus istis *lego* & *lego*, quæ inter se omnino similes sunt in cognitionem rerum tam diuersarum, quales sunt, *legere libros*, & *nuntium mittere*, vel *testamento aliquid legare*? Quod argumentum locum habet in omnibus æquiuocis, quæ res in se diuersas & disparatas significant: quam enim idem ille sonus cum vtriusque Physicam & naturalem habere potest conuenientiam? Nec necessarium est ad æquiuoca recurrere, in vniuocis idem est argumentum: quod enim de voce *leo* dictum est, dici posset de omnibus, *mors, vita, Deus, liberi*, in quibus nulla maior inueniatur similitudo cum rebus significatis, quàm in illâ cum leone.

Secundò rogo hunc, Nōne Adamus bonum habuit ingenium, & benè humores dispositos? quomodo ergo, dum linguam inuenit, nihil illi occurrit de Latinâ? Vel numquid per tot sæcula ab orbe condito natura non tetigit rectam humorum dispositionem, nisi in Latio, aut Ennio, aut quisquis fuit Latinæ linguæ primus inuentor? sed quid in hac stultitiâ diutiùs immoror? Aduerto, aliquando vnam vel alteram vocem habere aliquam similitudinem cum re significatâ, valdè tamen exiguam & imperfectam, & quæ nullatenus sufficeret, deficiente liberâ hominum impositione, ad deueniendum in rei significatæ cognitionem, v.g. *horridus*, propter asperitatem enim pronuntiationis aliquid videtur denotare.

Tm

Tinnitus videtur etiam aliquam habere similitudinem campanæ, & sic de paucis aliis. Hæc tamen quid, ut propterea vel ipse Salomon si audiret meditentem *tinnitus*, certò sciret quid ego vellem dicere, nisi antè significationem eius calluisset? Hoc autem in omnibus linguis in multis vocibus reperitur, & fortè in aliis plus, quàm in Latina.

Ad rationem dubitandi è num. 12. posita, dico, dum in Scripturâ nomina, ab Adamo imposita, dicuntur esse propria nomina rerum, nihil aliud significari, quàm illa esse nomina, quibus deinceps significata res illæ fuere: sicut modò dici potest, vox *homo* est propria vox quæ significemus hominem, & *Petrus* dicitur proprium nomen illius: per quod non volumus affirmare, vocem *homo* vel *Petrus* naturaliter representare hominem, sed esse vocem, quæ omnes videntur ad significandos illos. Hoc confirmatur communiter: quia si voces Hebrææ impositæ ab Adamo, naturaliter representarent sua obiecta, possemus nos naturaliter callere linguam Hebræam sine vilo studio, quod tamen falsum est. Consequentia autem probatur à simili: quia enim naturaliter significat fumus ignem, sine studio ex fumo in cognitionem ignis venimus, ergo idem esset in vocibus Hebræis, si naturaliter significarent. Idem communiter in vestigio bouis, aut alterius cuiuslibet animantis ostenditur.

Sed contra hæc exempla potest obijci: Etiam si fumus naturâ suâ sit signum ignis, nobis tamen nullatenus significat ignem primò & per se, nisi prius viderimus ignem fumantem. qui enim primò intueretur fumum, nihilque de igne audiret, vel vidisset, proculdubio non veniret in cognitionem ignis. Idem est in vestigiis animantium, quæ etiam si videantur ab homine, si tamen primò non viderit ea formari ab animantibus, aut eorum pedes noverit, non veniet in cognitionem animantium: ergo etiam si verba essent signa naturâ suâ rerum quas significant, non sequeretur, omnes homines, cum primò talia verba Hebræa aut Græca audirent, venturos in cognitionem earum rerum, sed necessarium adhuc esset, ut prius illis diceretur, hæc verba esse signa talium rerum. Hæc obiectio me convincit, ad iudicandum, argumentum suprà factum ab absurdo, prout communiter ponitur, non esse efficace: & rationem à priori possumus faciliè reddere, quia stat optimè, aliquam rem naturâ suâ habere respectum essentialem ad aliam, vel connexionem cum illâ, & consequenter illam representare seu significare, illum tamen respectum non cognosci à nobis. Sic creaturæ sunt signum creatoris, non tamen propterea qui videt creaturam, aut audit aliquam vocem, statim venit in cognitionem Dei: sed ad hoc sunt necessarii alij discursus philosophici, qui non statim percipiuntur. Et ex hac parte idem etiam posset in vocibus contingere, ut licet essent naturâ suâ significatiua rerum, non continuo ducerent audientem in earum rerum cognitionem.

Addo tamen, virgeri posse illud argumentum in vocibus, quia dupliciter posset aliqua res habere naturalem significationem alterius, vel quia ex se est effectus, aut causa necessaria illius. Hoc autem modo voces non possunt vilo modo esse

signum rerum, quia hæc vox *leo* nec producit leonem, nec ab eo pendet in fieri, ut effectus illius, sicut pendet fumus ab igne, aut vestigium bouis à boue. Aliter posset realiter representare rem propter similitudinem physicam cum illâ, sicut eam habet imago bona Cæsaris cum Cæsare. Sed neque hoc modo possunt esse voces signa rerum: nam (ut suprà dixi) quam similitudinem habet cum feritate ac rapacitate leonis, hæc vox *leo* (etiam hic habet locum confirmatio è numero 6.) si enim vox haberet aliquam similitudinem, ergo sicut quando duo homines v. g. valde sunt physicè similes, eo ipso quoddam uterque simul videatur, sine vilo magistro apparet intuitu similitudo; vel, licet uterque simul non videatur, postquam vnus est visus si videatur alter, statim homo nescit hunc esse similem illi: ita similiter si hæc vox *leo*, naturâ suâ hanc haberet similitudinem, quilibet siue Græcus, siue Scythæ, siue Hebræus, qui vel actu videret leonem, vel bene illius recordaretur, cum primò audiret hanc vocem *leo* etiam si penitus quid eâ significaretur, à nobis non audiret, deberet percipere statim similitudinem illius cum leone; & consequenter sine vilo Magistro noscere, quid apud nos ea vox significaret, quod meritò in argumento inferebatur pro absurdo. Fateor tandem, esse aliquas voces, ut *gemitus* & *suspiria*, quæ naturaliter representant vel tristitiam animi, vel dolorem, vel lætitiā, ideoque communia sunt omnibus nationibus: quod etiam cernere licet in animantibus brutis, quorum naturales voces eorum affectus representant, non ex liberâ hominum impositione, sed ex ipsâ naturâ vocum.

SYBSECTIO QVARTA.

Per quid constituatur ratio signi.

DENIQUE rogabis, per quid constituantur signa ad placitum in actu primo significatiua; id est, quæ sit ratio, à quâ redduntur significatiua. Nonnulli Thomistæ dixerunt, id provenire à relatione reali resultante in ipsis vocibus, ex liberâ hominum impositione. Hæc sententia est omnino probabilis: quæ enim ratione libera hominum impositio potest in ipsis vocibus aliquid reale producere? iam enim ex vnâ parte præterit illa libera impositio, & ex aliâ non est approximata ipsis vocibus. quis enim dicat, voluntatem Ciceronis, inuenientis de nono vocem aliquam Latinam (demus hanc *homo*) ad significandum hominem, illam, inquam, voluntatem producere realiter in me & in omnibus aliis hominibus, dum illam proferimus, relationem aliquam realem physicam, à quâ reddatur ea vox significatiua, & hoc fieri etiamnum ab ipso adhuc in inferis torto? Alij dixerunt, signa ad placitum constitui significatiua per relationem rationis. Sed neque hi placent, quia ut vox *homo* significet hominem, nulla est necessaria fictio intellectus. Quodd si per relationem rationis denominationem extrinsecam, desumptam ex voluntate præcedenti auctoris linguæ, intelligas: malè loqueris, in re tamen tangis veram sententiam, quam iam explico.

Dicendum igitur est, significationem vocum esse denominationem extrinsecam ex liberâ voluntate

quantate hominum nondum retractatâ, sed adhuc moraliter permanente; quod explicatur exemplo aliorum entium moralium, v. g. peccati homicidij: eo enim ipso quod Petrus peccauerit, vel iniuriam irrogauerit Ioanni, dum illam non retractat, vel de peccato non conteritur, dicitur
 21 peccator, & iniurius Ioanni. Item triticum v. g. valere tanti, pendet ex voluntate Regis præteritâ nondum retractatâ: si autem eam modò retractet Rex, iam alia diuersa erit tritici taxa. Ita similiter, si vellet Rex vt hæc vox *homo* significaret lapidem, mutaretur illius significatio, eo præcisè quod retractauit primam hominum impositionem liberam, quæ iam post retractionem nec moraliter manet. Idem est, quâdo per non-vsum aboletur significatio alicuius nominis, vt contingit in pluribus vocibus tam Latinis quàm Germanicis, aut alterius cuiusvis lingue.

Duo contra hæc possunt obijci. Primum est, voluntatem auctoris linguarum non posse esse id per quod voces constituuntur in actu primo significatiuo, quia ea voluntas habet pro obiecto eam significationem: vult enim ea vocabula esse significatiua. ergo cum ea voluntas non habeat se pro obiecto, non erit pars significationis, quia hæc significatio est obiectum illius voluntatis.
 22 Similem obiectionem apposui in materiâ de Sacramentis, ad probandum, per voluntatem Christi Domini non constitui Sacramenta in ratione signi: & sicut ibi respondi, ita & hic; scilicet, voluntatem auctoris linguarum non habuisse pro obiecto ipsam significationem in actu primo (hæc enim, vt à formâ, oritur ab ipsamet volitione) sed significationem in actu secundo, hoc est, vt audientes vocem *homo* v. g. intelligerent per eam *animal rationale*. Habuit ergo pro obiecto eam actualem intellectionem audientis, & seipsâ, dum vult eam intellectionem, constituit vocem in actu primo significatiuam.

Replicabis tamen: Voluntas illa fuit efficax, ergo habuit pro obiecto aliquid quod posset ab eâ fieri: at quod alij per eam vocem actu intelligerent hoc vel illud, non pendeat ab eius voluntate, ergo hoc non fuit obiectum illius, sed ipsa significatio in actu primo, quæ ab ipso fieri poterat. Respondeo, eo ipso quod (vt supposuimus) ille erat caput Reipublicæ, pendere ab ipso, vt actu intelligant, per hanc vocem, quod ipse vult, si ipsi sint ei subditi, neque in illâ voluntate aliam efficaciam agnosco, quàm in superioris voluntate, dum mandat vt aliquid fiat, cui tamen physice possumus absolute resistere, moraliter
 23 tamen tenemur id facere. Vnde fateor, si omnes subditi nolissent auctori lingue assentiri, non mansuram eam vocem significatiuam. Propterea ultra voluntatem illius, requirerem ego consensum subditorum, sicut, vt perseueret ea significatio, requiritur ne populus in vniuersum conueniat ad immutandam eam significationem.

Secundò obijciens: Si vox est significatiua ex voluntate legislatoris, ergo nō potest actu significare nisi ei qui noscit voluntatem: quis autem rusticorum, vel etiam politicorū hominum, quando audit loquentes, vel ipse vult aliquid loquendo significare, cogitat de eâ intentione legislatoris? ergo ea non est forma constituens in ratione signi. Respondeo cum Hurtado Primò, eandem esse difficultatem omni sententiæ: quia siue

ea significatio sit relatio prædicamentalis superaddita, siue fictio, siue quodcumque aliud, nullus audiens vel loquens indiget attentione ad eas relationes, vel fictiones, vel alias subtilitates. Secundo respondent aliqui, sicut album materialiter potest cognosci sine albedine, ita posse
 24 signum materialiter cognosci sine eâ voluntate legislatoris. Hæc solutio secunda displicet: ego enim non dubito, nec vllus dubitare potest, quin hæc vox *homo* possit audiri à non cogitante de eâ intentione, sicut Petrus potest cognosci sine albedine. Ceterum, sicut si albedo Petri esset id quo Petrus assimilaretur Ioanni, & quasi eum repræsentaret, nullatenus possemus ex Petro solo, non cognita albedine, venire in cognitionem Ioannis; ita qui ignorat eam voluntatem, licet audiat vocem, non deueniet in notitiam rei. Vnde enim, rogo, prouenit, quod duo audientes eandem vocem, vnus veniat in notitiam rei significatâ, alter non? Vides, quia vnus scit quid significet, alter non. Fateor & hoc tibi; sed ibi est difficultas. Quid enim ampliùs scit ille, qui scit significationem? vel quid est scire quid significet? necessariò debes recurrere ad voluntatem, quia scilicet ille scit quid alij volunt significare per eam voluntatem. Respondeo ergo, cum primò addiscitur lingua, semper ibi cognosci voluntatem, si non primi inuentoris, saltem eorum qui tunc loquuntur; idè semper interrogatur, *Quid vis dicere per hoc? quid intelligunt per hoc verbum Latini vel Græci?* &c. Semel autem iam comparato illo verbo cum re significatâ, quia non aliter eam significat nisi excitando species de re ipsâ, potest deinceps excitare eas species, seu significare in actu secundo, etiam si non excitet species, de voluntate legislatoris vel aliorum, quod in excitatione specierum passim experimur, & in discursu patet: acquirimus enim aliquando conclusionem aliquam dependenter à præmissis, postea tamen manet in nobis species de ipsâ conclusionem, etiam si non recordemur præmissarum. Rationem à priori eam hic ego video, quia tunc principalitè attendimus ad conclusionem & ad rem significatam, quàm ad præmissas & voluntatem legislatoris, idè ex repetitione actuum intenditur nobis species de re significatâ, de aliis autem vel nihil intenditur, vel tam parum, vt postea facile non excitetur.

Sed vrgebis adhuc: Pueri quando addiscunt linguam, nihil cogitant de voluntate loquentis; eodem enim modo addiscunt, sicut canis quando ei ostenditur catena, sæpeque audit, ad catenam, excitatur ei species de illâ, quod nimirum ad eam pellatur, & quasi percipit quid velint. Respondeo, quidquid sit de bestiis, homines tamen percipere eam volitionem. nam quando audio me vocantem, ego percipio illum me vocare, etiam si canis, quando ego eum voco, nō percipiat meam volitionem, sed sola verba. Fateor, loco volitionis ad excitandas species posse deferuire prolationem vocis, & simul ostensionem physicam rei significatâ, quo pacto edocentur bruta, & fortasse aliquando in aliquibus infantibus contingit, per se tamen communiter ipsi pueri percipiunt parentes velle per eam vocem significare panem, aquam, &c. ideoque veniunt in cognitionem volitionis eorum, etiam si postea, vel quâdo loquuntur, vel legunt, iam non cogitent de eâ parentum, à qui-

à quibus didicerunt, voluntate. & hoc solum in precedentibus intendo.

27 Restat hic explicare, quomodo imago sit signum rei significatæ: sed ex dictis clarè constat, eam esse imaginem propter similitudinem Physicam, quam habet cum re significatâ in formâ ipsâ exteriori, & quia depicta est ad representandum. In quo autem similitudo consistat, dictum est supra, dum de Relatione egimus, quæ hic non oportet repetere.

Ratio significandi in actu secundo consistit in eo, quod quis audiens illam vocem, veniat de facto in cognitionem rei per illam significatæ, & quod ipse proferens vocem intelligat quæ dicit. Unde licet proferatur à psittaco vox aliqua Hispanica vel Latina, & ego percipiam illius significationem, non tamen dicuntur illæ voces propriè in actu secundo significare, quia psittacus eas nō intelligit. Item è contrario, licet proferens illa verba, ea percipiat, ut si Hebræus Hebraicè mecum loqueretur, quia ego audiens illum non percipio absolute, illa verba in actu secundo non sunt mihi significatiua, seu significantia. Hoc tamen pertinet ad quæstionem de nomine, an dicendum sit in hoc vel illo casu significare.

28 Dabitur potest in presenti, vtrum possint voces vel aliqua alia signa significare aliquid magis explicite audienti quàm proferenti, aut è contrario. De hac quæstione Theologi Parte 1. quæst. 13. art. 1. vbi communiter Thomistæ defendunt negatiuam partem. Mouentur, quia nomen non significat rem, nisi mediis conceptibus, ergo non possunt verba rem melius significare audienti quàm concipiatur à proferente. Arbitror, rem hanc esse adeò claram, vt nisi de solâ voce nequeat esse dissensio; non enim dubium, quin possit audiens rem significatam per nomen perfectius intelligere quàm proferens: etenim si quis Hispanus in Gallia existens, audiat à Gallo, qui solum per fidem humanâ nouit Hispaniam, audiat, inquam, descriptionem Hispaniæ quam ipse perlustrauit, perfectius sanè cognoscit res significatas per illa nomina, quàm Gallus ea proferens, quod etiam è contrario potest contingere, si narret Hispanus de Gallia, & audiat Gallus.

29 Similiter, audit à rustico Philosophus vocem *homo*, quis negabit, Philosophum audientem melius percepturum quid ea vox significet, quàm percipiat ipse rusticus loquens? Hoc videtur esse extra omnem controuersiam. Vtrum autem dicenda sint tunc verba significare clariùs rem audienti, an non, eò quod ab vtroque debeat percipi ea clarior significatio, vt dicatur absolute tali modo significare, quæstio est de voce, nec magni momenti.

SECTIO II.

Vtrum voces & scriptura significant res, an conceptus.

Non disputamus de vocibus impositis ad significandos mentis conceptus, quales sunt *cognitio intellectus*, & de quibus certum est, significare conceptus mentis, qui sunt res pro quibus supponuntur illæ voces. Dubium ergo est de illis vocibus quæ significant aliquid extra intelle-

ctum, vt vox *homo*, *lapis*, &c. de quibus quærimus, an supponantur pro homine, lapide, &c. an verò pro conceptu, quem habeo in mente de homine & de lapide, an pro vtroque.

Primò certum est, per voces non significari res nisi conceptas, ita vt cognitio illarum sit saltem conditio ad eas significandas: quapropter diximus Sectione proximâ, psittacum proferentem verba, propriè non loqui, quia non concipit quæ dicit. Deinde certum est, voces esse signa conceptuum, ducunt enim audientes in cognitionem conceptuum existentium in loquentibus; quando enim audio loquentem, formo conceptum, ab ipso percipi ea quæ dicit. Tertio certum est, per voces significari res ipsas: quia cum dico, *Christus mortuus est*, verè audiens venit in cognitionem mortis Christi Domini. Hæc omnia certissima, & in quibus nulla potest esse controuersia.

Potest autem esse de fine præcipuo institutionis vocum, an præcipuè inuentæ sint ad significandas res, an verò earum conceptus. Dicendum cenſeo, voces inuentas ad significandas præcipuè res ipsas. Ratio est, quia voces inuentæ sunt ad significandum id quod loquens præcipuè intendit significare: sed per voces intendit præcipuè significare loquens res ipsas, conceptus autem nullo modo; ergo voces præcipuè inuentæ sunt ad significandas res ipsas, non verò ad significandos conceptus. Maior & consequentia sunt certæ. Minor probatur: quia cum ego dico rustico, v.g. Deum esse trinum, intendo eum venire in cognitionem Trinitatis, non verò in cognitionem mei conceptus quem ego habeo de Trinitate. Idem est in omnibus aliis locutionibus, quas omnes dicitur quis intellexisse, si res per illas significatas intellexerit, quantumuis non sciat vtrum in loquente sint conceptus de illis rebus, nec ne, vt ex doctrinâ communi benè Hurtadus obseruat §. 18.

Sed obieciſ Primò, brutum distingui ab homine, eò quod homo habeat voces ad significandos conceptus, brutum verò non; ergo voces priùs inuentæ sunt ad significandos conceptus. Respondeo, hominem à bruto distingui in eo, quod homo habet voces ad significandas res quas concipit, & ipsos etiam conceptus. Vt enim initio Sectionis diximus, aliquæ voces significant conceptus mentis, quales sunt *cognitio intellectus*: inde autem non inferitur, debere omnes voces esse impositas primariò ad significandos conceptus mentis, cum brutum neque ad conceptus, neque ad res conceptas significandas vtatur vocibus ad placitum.

Obieciſ Secundò cum Conimbricensibus: Voces subrogantur loco conceptuum, ergo præcipuè significant conceptus. Mala consequentia: imò contrarium infero ex eo Antecedenti, & probò meam conclusionem. Quia sicut conceptus non significabant se, sed sua obiecta; ita voces, quæ eorum loco subrogantur, debent significare nō ipsos conceptus, sed conceptuum obiecta, seu res ipsas: sicut si loco statuae Cæsaris representantis Cæsarem, subrogaretur eiusdem Cæsaris imago depicta, sanè hæc non poneretur ad significandam statuam cuius loco subrogatur, sed ad significandum Cæsarem quem representabat statua, cuius loco pictura succedit, præstando id quod præstatur ab statuâ.

Q.

Obi.

33 Obiicies Tertiò cum iisdem: Si verba non significant conceptus, nullum esset mendacium, hoc enim consistit in significatione exteriori eius conceptus, qui non datur in mente; ergo voces non significant primariò res, sed conceptus. Respondeo, mendacium consistere in affirmatione exteriori illius rei, cuius negationem in mente concipio, aut è contrario in negatione exterioris rei, cuius affirmationem habeo in mente; ex quo nullo modo infertur, voces significare conceptus, imò potius sequitur, debere significare res ipsas quas affirmo per conceptus, & nego per verba, vel è contrario nego per conceptus, & affirmo per verba; vnde voces non sunt mendacium, quia negant conceptus, sed quia negant res affirmatas per conceptum. Ex his ergo duabus obiectionibus roboratur potius nostra sententia, quam infirmetur.

34 Obserua Primò pro dictis, etiam si conceptus aliquo modo significantur per voces, has tamen non supponi pro conceptibus, sed solum pro rebus significatis. cum enim dico, *Turca mouet bellum*, illud verbum *Turca* non supponitur pro conceptu Turcæ, ita vt sensus sit, *actus quo apprehendo Turcam mouet bellum*, ergo voces solum supponuntur loco rerum. Obserua Secundò, voces diuerso modo esse signa rerum, ac conceptuum: nam res omnino ad placitum significant, conceptus autem non omnino ad placitum, significant enim naturaliter, saltem aliquem conceptum, illum quo apprehendo ipsam vocem exteriorem. quod etiam verum est in vocibus prolatis à placito, qui licet non intelligat significationem vocis, ipsam tamen vocem, id est, ipsum sonum exteriorem rectè percipit. neque enim potest appetere locutionem illam nisi eam per sensum internum cognouerit. Dixi, *significant determinatè aliquem conceptum*: nam illum, quem ego formo de lapide v. g. non significat vox lapidis naturaliter: si enim ad hoc ex placito hominum non fuisset accepta, sicut eam audiens, lapidem non cognosceret, sic eandem proferens de lapide non cogitaret.

Rogabis, quid dicendum sit de scripturâ, an significet immediatè res ipsas, an voces, & mediis illis ipsas res. Respondeo cum distinctione. Aliquæ enim scripturæ sunt quæ non significant voces, sed res tantum, v. g. numeri, qui aliter *aspra* dicuntur, 1. 2. 3. &c. etenim dualis numerus non significat hanc vocem Hispanicam *dos*: qui enim in scripturâ Hispanica eum numerum videt, intelligit perfectè quid significet, de voce verò ipsâ Hispanicâ nec cogitat. Declaratur idem exemplis: quia licet hæc vox *duo* imponeretur nunc ad significandum lapidem, adhuc numerus ille dualis per cifram maneret idem qui antea eodem modo significans. Ratio à priori huius est, quia numeri, tam hi qui *aspra* dicuntur, quam alij qui per litteras fiunt, potius sunt quasi quædam figura rerum, quam voces ipsæ scriptæ. Vnde omnibus linguis saltem Europæis communes sunt, nec propterea scio qualis sit vox, quâ Angli vel Turcæ significant *duo*; ergo illi numeri non significant voces, sed res. Tales sunt omnes Sinarum scripturæ, quæ non significant voces, sed immediatè res ipsas: vnde ad intelligendam scripturam illorum, omnino per accidens se habet notitia vocum quibus vtuntur ad collo-

quendum inter se, sicut inter nos ad notitiam numerorum, per accidens se habet notitia vocum quibus illi numeri explicantur. quod declaratur exemplo picturæ, quæ immediatè significat hominem, non vocem quâ homo explicatur.

36 Aliæ sunt scripturæ immediatè significantes non quidem res, sed voces, quales sunt omnes quibus nos vtimus, exceptis numeris: neq; enim vox *homo* scripta repræsentat immediatè hominem, sed vocem ipsam prolatam: Vnde, licet quis perfectè sciat legere linguam Græcam vel Hebræam, & consequenter perfectè cognoscat characteres; adhuc tamen, quia ignorat significatum vocum quas repræsentant characteres, non scit quale sit significatum mediatum illius scripturæ. Quod inde confirmatur Primò, quia et si mutetur significatio huius vocis *homo*, non ideò mutatur modus illam scribendi, & quidquid significet vox *homo*; semper tamen hi characteres eandem vocem significant.

Vnde Secundò confirmatur: Si Respublica diceret, Vox *homo* non significet nisi lapidem, eo ipso sine vllâ aliâ mutatione factâ in scripturâ variaretur significatio mediatæ scripturæ, immediatæ verò non, quia, vt dixi, semper eandem vocem significaret, & eodem modo scriberetur; ergo, quia illa scriptura immediatè significabat vocem, & mediâ significatione vocis rem ipsam, hinc fit, vt qui sci legere, etiam si non intelligat quæ legit, vt contingit inter diuersas linguas, eisdem tamen vtentibus characteribus, dicatur perfectè noscere characteres, eo ipso quod sciat quomodo proferendi sint; ergo scriptura non significat immediatè res, (aliàs quomodo nosce- 37 ret scripturam, qui non veniret in cognitionem rerum quas immediatè significat?) sed immediatè significat voces, quas quia noscit, dicitur (& verè ita est) *hic perfectè sci legere*; & ars scribendi & legendi adæquatè saluatur sine cognitione rerum, ergo scriptura immediatè solum significat voces. Confirmo tandem: qui docet alium legere, malè doceret, si ostensâ scripturâ *lapis* v. g. ei diceret, Hæc scriptura hanc rem significat, monstrando illi etiam ipsum lapidem; sic enim qui addiscit, non posset pronuntiare illam vocem, nec quando videret & a, in aliis vocibus scriptis sciret coniungere, & dicere *ba* idè solum tunc docetur, quomodo eos characteres voce debeat exprimere: & ponitur exemplum in vno, vt sic de omnibus sciat, etiam si significationem vocis ignoret; ergo scriptura immediatè significat voces.

38 Aduerte tamen, non propterea scripturam supponi pro vocibus, ita vt quando scriptum est, *Turca mouet bellum*, sensus sit, *vox, quâ dico Turca, illa mouet bellum*, sicut suprâ dicebamus de conceptibus. Supponitur ergo ipsa scriptura loco rerum, id est, ea quæ ibi affirmantur vel negantur, rebus ipsis conueniunt, non vocibus. Non facit tamen me venire in cognitionem rerum nisi excitando primò mihi species de vocibus, & de earum significatione ad placitum; quod solum contendo, & ostendi manifestè, eò quod ignoratâ hac significatione vocum, etiam si sciat legere, non poterit venire in cognitionem earum rerum, quod in numeris & in characteribus Sinarum aliter ostendi contingere.

Contrarium videtur sensisse hîc aliquis, non quidem

quidem questionem expressè tractans, sed probans, voces immediatè significare res, etiamsi substituantur loco conceptuum: sicut scriptura, inquit, etiam immediatè significat res, etiamsi ponatur loco vocum. Vnde addit, potest quis, legendo Epistolam, res intelligere, etiamsi non recorderetur locutionis. Sed in hoc non bene discutitur: ostendi enim iam, scripturam immediatè significare vocem, & hac mediante rem ipsam; idè nego, posse aliquem, qui ignoret significationem vocum, ex solâ scripturâ percipere rem. vnde non est eadem ratio, quoad hoc, de conceptibus, quæ de scripturâ, vt amplius obiectionis solutione constabit. quæ tamen prius potest vrgeri:

Scriptura subrogatur loco vocis, ergo non significat vocem, sed res per voces significatas. Consequentia videtur probata numero 32. vbi dixi, voces, quia subrogantur loco conceptuum, non significare ipsos conceptus, sed illorum obiecta. Responded, idè a me probatum, voces substitutas loco conceptuum nō significare ipsos conceptus, quia ipsi conceptus non se significant, sed sua obiecta: (conceptus enim sunt signa formalia, quæ sine cognitione sui ducunt in cognitionem suorum obiectorum; at voces externæ, quia sunt signa instrumentalia, non ducunt in cognitionem sui significati, nisi mediâ cognitione ipsarum vocum; vnde necessarium est, vt voces scriptæ, quæ subrogantur loco vocum quibus loquimur inter nos, non solum significant obiecta, sed immediatè voces ipsas prolatas, alioquin non efficient quod efficiebant voces, hoc est, & se & sua obiecta manifestare. Imò ex hac obiectione potius confirmatur nostra sententia quam infirmatur. Confirmo id vltius: Non potest intelligi significatum scripturæ, quin etiam intelligatur significatio ipsarum vocum, quas scriptura representat: hoc autem non requireretur, nisi scriptura immediatè significaret vocem, & illâ mediâ rem ipsam, sicut in numeris & scripturâ Sinarum, quia non representat immediatè voces, sed res, ad earum intelligentiam nullo modo requiritur notitia vocum, vt diximus supra.

Adhuc fortè vrgebis: Si de hoc nomine scripto *Deus* v. g. interrogem, quid hoc denotando illam scripturam significet, non respondebis mihi, significat vocem quâ explico *Deum*, sed dicet mihi, significat *Deum*, ergo scriptura illa non significat immediatè vocem sed rem ipsam. Responded facile: si quis iam sciat scripturam legere, & consequenter supponatur illum scire quam vocem illa scriptura significet, & magis intelligatur dubitare de vocis significatione, responderetur, significat *Deum* ipsum, vt contendit obiectio. Verum id provenit non ex eo, quod scriptura immediatè significet res, sed quia, vt dixi, iam ille in eo casu supponitur scire legere, & consequenter supponitur scire immediatum significatum. At quando non scit legere, non responderetur, hæ litteræ significant *Deum*, sed, hæ litteræ sonant idem quod vox *Deus*, seu significant vocem *Dei*, & mediâ illâ significant *Deum*. Vnde potest scire, quid significet vox *Deus*, & non scire quid significet scriptura illa; & rursus etiamsi mutetur significatio vocis *Dei*, scriptura eandem semper vocem *Deus* representans, non tamen representat eandem rem, vt supra dixi: ergo il-

lam representat mediâ vocis significatione. Quod autem supra dicebatur, posse me legere Epistolam, eamq; intelligere, etiamsi non recorder vocum, nihil probat contra me, Primò, quia si se quis reflectat semper, tunc illi excitatur species vocum, & quasi mentaliter homo loquitur. Secundò, quia (vt supra in simili dixi) aliquando ex aliquo signo excitatur mihi species de vno obiecto per illud significato, non verò de altero. sicut licet vox sit significatiua formaliter à voluntate hominum, semel tamen iam perspectâ eâ significatione, postea excitat species de obiecto, non autem de ipsâ voluntate, ratione cuius formaliter significat.

SECTIO III.

De Nomine, Verbo, & Propositione.

DE Nomine & eius definitione latè egimus 43 in Summulis, nunc circa illam duo possunt dubitari. Primum, vtrum Nomen infinitans sit propriè Nomen, v. g. *non-homo*, *non-Deus*. Aristoteles illud excludit à ratione Nominis, quia nimis extenditur eius significatio. Sed hæc ratio non est sufficiens, quia latius patet nomen *ens*, quod & significat totum quod *non-homo*, & præterea ipsum hominem, quem non significat *non-homo*. Idè alij mouentur, quia *non-homo* nō significat quid sit res, sed potius quid non sit: idem enim est dicere, *lapis est non-homo*, ac dicere, *lapis non est homo*; & sicut per hanc vltimam propositionem non nominatur lapis, ita nec per primam. Quod si his obiciat, ergo negatio non erit nomen, quia nihil posituum significat. Respondentur facile, negationem verè declarare essentiam negationis, quæ non est nisi negatio, at *non-homo* nihil declarare. Hæc est questio de voce, in quâ placet sententia affirmans, illud esse propriè Nomen. quam defendit Hurtadus Disput. 8. §. 12. quia propriè significat omnia quæ non sunt homo, licet non magis hoc quàm illud; & ita potest intrare propositionem.

Ad rationem in contrarium respondeo, non esse eandem propositionem, *lapis non est homo*, cum illâ, *lapis est non-homo*: prima enim est purè negatiua, secunda verò est partim affirmatiua, quia per illam affirmatur de lapide, esse aliquid quod non sit homo. vnde licet possit de Chimærâ dici, non esse homo, non tamen potest, *est non-homo*, quia id significat esse aliquid quod non sit homo, Chimæra autem neque est homo, neque aliquid distinctum ab homine.

Sed obiciat rursus, Nomen infinitans non est dictio simplex, ergo nec Nomen. Responded, negando consequentiam: quia sicut hoc nomen infinitum, licet componatur ex *in* & *finitum*, est propriè Nomen, ita etiam *non-homo*, licet ex *non* & *homo*.

Verbum est vox significatiua ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars per se sumpta significat. De quâ definitione latè in Summulis, vbi ostendi, Verba de factò non infinitari, potuisse tamen, si voluissent Philosophi. Vide ibi dicta.

Circa consignificationem temporis, quæ exigitur in Verbis, potest quis dubitare, quâ ratione

propositiones aeternae veritatis dicantur absolui à tempore, quod videtur esse contra rationem
 45 Verbi. Exempli gratia, in hac propositione, *Antichristus est homo*, quae nec significat tempus praeteritum, quia nondum Antichristus fuit homo; nec praesens, quia nondum est; nec futurum, quia licet non esset futurus Antichristus, propositio esset vera; ergo Verbum *est* in illa propositione nullum tempus significat.

Respondeo, Verbum *est* significare in praedictis propositionibus omnia tempora, ideoque dici absolui à tempore, seu esse omni tempore veram illam propositionem, eo quod non significet existentiam actualem praedicati & subiecti, sed connexionem inter illa; quae connexio consistit in

eo, quod non possit intelligi perfecte homo, quin intelligatur esse animal rationale, *homo existens, animal rationale existens, homo possibilis, animal rationale possibile*, quod non reperitur in propositionibus accidentalibus, ideoque non sunt verae pro omni tempore, & consequenter non absoluuntur ab illo, nec dicuntur aeternae veritatis.

De Propositione seu enuntiatione nihil amplius occurrit dicendum, praeter ea quae in Summis dicta sunt, ubi eius definitionem & diuisionem tradidimus: circa quam diuisionem solum restat explicare in quo consistat veritas & falsitas propositionis, quod sequenti Disputatione praestabo.

DISPUTATIO DECIMA QVARTA.

De veritate & falsitate Propositionum; ubi de Propositionibus de futuro contingenti, absoluto, & conditionato.

TSI quàm plurimi disputationem hanc in libros de Animâ reiiciant, nonnulli tamen eam in praesenti agitant, quorum insistentiam vestigiis; & quia connexa est his quae de Propositione dicta sunt, & quia ferè in materiam de relatione praedicamentali praecedenti Libro explicatam, coincedere videtur; qui eam ad libros de Animâ spectare putauerit, non cogitur illam ordine quo hic ponitur, legere.

SECTIO I.

Veritas est extrinseca Propositioni.

DE hac re P. Suarez Disput. 8. Metaphysices, Sect. 2. Vasquez Parte 1. Disput. 76. cap. 2. Rubius in praesenti cap. 4. quaest. 3. Conimbrienses in cap. 1. de Signis, quaest. 5. art. 1. Hurtadus Disput. 9. de Animâ, Sect. 3.

SUBSECTIO PRIMA.

Aliquorum opiniones refelluntur.

VERITAS duplex est, alia *transcendentalis*, & quae est passio entis, quâ ideo res dicitur vera, vel quia illi nihil deest ad esse quod habet, vel quatenus non habet illud esse fictitiè, sed propriè. Huius veritatis explicatio pertinet ad Metaphysicam, in quâ nos de illâ agemus. Alia veritas est *formalis*, seu in representando, estque propria actuum intellectus, & in eo consistit, quod obiectum sit ita à parte rei, sicut per propositionem enuntiatur, ut cum corrente Petro assero *Petrus currit*, propositio est vera, quia in representatione conformatur suo obiecto: & hac veritas est, quae communiter & absolute gaudet nomine *Veritatis*, de quâ inquirimus utrum sit essentialis ipsi actui, sicut illi est essentialis representare suum obiectum, an verò accidentalis. Quod si accidentalis sit, an consistat in relatione praedicamentali, an in denominatione partim extrin-

secâ, & intrinsecâ partim, sicut de Relatione dixi Disput. XII. Sectione 7. an verò in entitate actus connotando terminum, sicut nonnulli, quos supra eâ Disputatione XII. impugnauimus, censent de Relatione. Quae de veritate dixerimus, eodem prorsus modo de falsitate illi contrariâ dicenda sunt.

PRIMA CONCLUSIO. Veritas formalis non consistit formaliter in aliquo ente, aut relatione rationis. Hac est contra nonnullos, quos voce videtur secutus P. Vasquez supra. Dixi *voce*, quia ego omnino puto, à P. Vasquez nomine *Relationis rationis* intelligi denominationem extrinsecam, de quo non est nobis curandum. Cuiuscumque ergo sit ea opinio, sic impugnatur Primò, quia à parte rei antecedenter ad omnem fictionem intellectus actus est verus vel falsus, ergo veritas & falsitas non consistit in aliquo ente relationis rationis. Consequentia est euidens. Antecedens probatur Primò in scientiâ Dei terminatâ ad creaturas, & ad seipsum, quae verè & realiter est vera cognitio & representatio obiecti independentè à fictione nostri intellectus; antecedenter enim ad illam fictionem Deus cognoscit & affirmat equum existere, quando ille existit, ergo antecedenter ad omnem fictionem est vera. Secundò probatur idem Antecedens à priori, quia propositionem esse veram, nihil aliud est, quàm affirmare obiectum, sicut ipsum est à parte rei, sed totum hoc datur ante fictionem intellectus, quia ante illam & Petrus affirmat Ioannem currere, & Ioannes currit.

Secundò impugnatur eadem opinio, quia antecedenter ad relationem rationis resultantem debet ex parte fundamenti praestelligi differentia aliqua inter propositionem veram & falsam, ratione cuius in vnâ resultet relatio veri, in aliâ relatio falsi: sed in illâ differentia reali tenente se ex parte fundamenti, consistit veritas formalis vel falsitas, ergo impertinenter additur *relatio rationis*. Consequentia est bona. Maior certissima. Minor probatur, quia illa differentia quae reperitur inter illas propositiones, ratione cuius